

Mirosław Woźnica

PRAKTYKA EDUKACJI I POLITYKA KULTURY:  
PRAGMATYCZNA I KULTUROWA WIZJA RICHARDA RORTY'EGO

Rozprawa doktorska przygotowana pod kierunkiem

prof. dr hab. Andrzeja Wiercińskiego

Uniwersytet Warszawski

Abstrakt

Rozprawa doktorska *The Practice of Education and the Politics of Culture: Richard Rorty's Pragmatic and Cultural Landscapes* podejmuje dyskusję z kulturowym i edukacyjnym rozumieniem przez Rorty'ego kondycji człowieka ponowoczesnego. Jako pragmatyk Rorty pojmuje edukację jako proces socjalizacji i indywidualizacji. Socjalizacja odbywa się na niższym stopniu edukacji, indywidualizacja w szkolnictwie wyższym. To rozróżnienie jest motywowane rolą, jaką odgrywa edukacja w rozwoju jednostki i społeczeństwa. Szkolnictwo niższe skupia się na kształceniu uczniów jako szlachetnych i poważanych obywateli, Szkolnictwo wyższe zaś na rozwijaniu studentów dobrze poinformowanych i otwartych na postęp demokratyczny oraz wyzwania kulturowe. Akulturacja jako proces zmierzający ku edyfikacji odbywa się poprzez komunikację. Edyfikacja wspiera biegłość w sztuce konwersacji. Imperatywem edukacji jest wolność osobista i głęboka troska o siebie oraz Innego. Komunikacja w procesie edyfikacji wymaga języka, który tworzy słownictwo bez reguł i ograniczeń. Rorty przypisuje istotną rolę ironii. Ironiści rozumieją siebie jako byty przygodne. Rzeczywistość pozwala im na coraz to

nowe podejście do istotnych elementów swojej tożsamości osobistej oraz społecznej. Komunikacja ma kluczowe znaczenie dla reewaluacji i odtworzenia słownictwa. Ironiści są świadomi przygodności i kruchości swojego słownika. Świadomość ta prowadzi ich ku uświadomieniu własnej kruchości. Dzięki tej wiedzy szanują język i sposoby wyrażania Innych. To sprawia, że są otwarci na uczenie się od nich. Podstawową rolą edukacji nie jest odkrywanie prawdy, ani określanie metafizycznej natury świata, ale tworzenie harmonijnego, solidarnego i współpracującego ze sobą „społeczeństwa komunikacyjnego”. Neopragmatyczne podejście Rorty'ego pomaga zrozumieć różnorodność kulturową we współczesnym świecie i inspirować do poszukiwania międzykulturowego imperatywu. To międzykulturowe podejście opiera się na demokracji, która dąży do stworzenia lepszego i bardziej przyjaznego świata, w którym różnice nie są przeszkodą, ale szansą dla współistnienia różnorodnych społeczności żyjących w harmonii i pokoju. Międzykulturowa oraz wewnątrz kulturowa dyskusja przyczynia się do życia w harmonii. Zdolność do dialogu odzwierciedla rozumienie „racjonalności” jako najlepszej odpowiedzi na niezwykle podzielony i antagonistyczny świat o tendencjach nacjonalistycznych i szowinistycznych. Wymaga to bycia racjonalnym człowiekiem, zdolnym do demokratycznego współżycia i nieustannego nawiązywania dialogu. Nawet jeśli jest to utopijne życzenie, sięganie ku wyżynom ludzkich możliwości umożliwia bardziej integralny rozwój człowieka. Ze względu na komunikatywny charakter życia społecznego, praktykowanie solidarności rozwija poczucie odpowiedzialności wobec Innych. Zastępując rozum skoncentrowany na przedmiocie poznania racjonalnością komunikacyjną, umożliwia się prawdzie wyłanianie się ze swobodnej i twórczej rozmowy. Wiedza jest osiągnięta przez konsensus. Porzucając filozofię analityczną, Rorty rezygnuje również z tradycyjnych ram, których filozofia używała do poznania prawdy i rzeczywistości. Rorty proponuje hermeneutykę jako lepszy i skuteczniejszy model nowej

filozofii. Nie jest to zwykłe zastąpienie tradycyjnej epistemologii hermeneutyką. Hermeneutyka koncentruje się na rozumieniu, a nie zgodzie na ustalenie prawdy lub ujęcia rzeczywistości. Skutkuje to osłabieniem konfrontacji i wzmocnieniem znaczenia rozmowy. Platoński model edukacji ascetycznej jako drogi do prawdziwego „ja” może być zastąpiony krytyką społeczną. To, co prawica polityczna uważa za triumf rozumu, lewica traktuje jako osiągnięcie akulturacji. Wyeliminowanie obsesyjnej troski o prawdę z edukacji uwalnia ją od negatywnych zależności od polityki i socjoekonomii.